

Kremlin Perspektifinden Uluslararası Hukuk: Ukrayna'da Savaş ve Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Putin'i Tutuklama Kararı

The Kremlin's International Law Perspective: War in Ukraine and the International Criminal Court's Arrest Warrant for Putin

İbrahim KÖREMEZLİ

Sorumlu Yazar | Corresponding Author

Dr. Öğr. Üyesi | Assist. Prof. Dr.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Eskişehir, Türkiye

ikoremezli@ogu.edu.tr | 0000-0003-4130-8186

Müge DALAR BAYSAL

Dr. | Dr.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Eskişehir, Türkiye

dalaroma@gmail.com | 0000-0003-0594-840X

Makale Bilgileri | Article Information

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi | Received: 25.01.2025

Yayın Tarihi | Published: 30.06.2025

İntihal: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Katkı Oranı | Contribution Rate: İ.K. %50;

M.D.B. % 50

Etik Beyanı: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.

Çıkar Çatışması: Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansman: Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.

Article Type: Research Article

Kabul Tarihi | Accepted: 12.03.2025

Yayın Sezonu | Season: Haziran / June

Plagiarism: The paper has been reviewed by at least two referees and scanned via software.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Lisans | Copyright: CC BY-NC 4.0

Ethical Statement: Ethical principles were followed during the preparation of this study.

Declaration of Interests: The author(s) have no conflicts of interest to declare.

Funding: No funds, grants, or other support was received.

Atf | Citation: Köremezli, İ., Dalar Baysal, M. (2025). Kremlin perspektifinden uluslararası hukuk: Ukrayna'da savaş ve Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Putin'i tutuklama Kararı. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 26(56), 23-41.
DOI: 10.70854/sobbiad.1626836

Abstract

The article examines the arrest warrant issued by the International Criminal Court (ICC) against Russian President Vladimir Putin on March 17, 2023, and the Kremlin’s international legal discourse. The decision and ensuing debates constitute a new example of the normative differences between Moscow and the West. Russia explains its policy and war against Ukraine on the basis of historical and cultural justifications. The Kremlin therefore interprets the ICC decision as a political move against Russia, and criticizes Ukraine and the Western Powers for acting aggressively and violating international law. Moscow rejects the liberal view of international legal norms as Western hegemony in the world. As a responsible great power that builds and protects international law Russia considers that it has the right to interpret the international norms in the Russian World. Russia also positions its Ukraine policy into an anti-imperialist/anti-colonial narrative. The historical link between the emergence of international law and Western imperialism fuels the Russian narrative in the Global South. This study consists of four parts. The first two sections discuss the reasons for the ICC’s claim of jurisdiction and the practical outcome of its decision to arrest Putin. The next two sections focus on the Kremlin narrative and discuss its assessments of the ICC and international law.

Keywords: International Legal Discourse, International Criminal Court, Russia, Ukraine, War Crime

Öz

Bu çalışma, Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM)’nin 17 Mart 2023 tarihinde Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin hakkında çıkardığı tutuklama kararını Rusya’nın uluslararası hukuk söylemi ile birlikte değerlendirmektedir. Söz konusu karar ve sonrasındaki tartışmalar, Moskova ile Batı arasındaki normatif ayrılıkların yeni bir örneğini oluşturmuştur. Rusya Ukrayna’ya karşı yürüttüğü siyaseti ve savaş, tarihî ve kültürel sebeplerle meşru görmektedir. Bu yüzden Kremlin, UCM kararını Rusya’ya karşı yapılmış siyasi bir hamle olarak yorumlamış, Ukrayna ve Ukrayna’yı destekleyen Batılı güçleri saldırganlıkla ve uluslararası hukuku ihlal etmekle eleştirmiştir. Bu bakış açısına göre Rusya, uluslararası hukuku inşa eden ve onu koruyan sorumlu büyük bir devlet olarak kendi medeniyet sahası olarak gördüğü Rus Dünyası’nda uluslararası normları yorumlama hakkına sahiptir. Ayrıca Rusya, Ukrayna politikasını anti-emperyalist/anti-kolonyal bir anlatı içerisine yerleştirmektedir. Uluslararası hukukun oluşumu ile Batı emperyalizmi arasındaki tarihî ilişki, Moskova’nın uluslararası hukuk okuması için Küresel Güney’de uygun bir zemin ortaya çıkarmaktadır. Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk iki bölüm UCM’nin yargı yetkisi iddiasının gerekçelerini ve Putin’i tutuklama kararının uluslararası siyasetteki yansımalarını ele alacaktır. Sonraki iki bölüm Kremlin anlatısına odaklanacak, Kremlin’in UCM ve uluslararası hukuk değerlendirmelerini tartışacaktır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Hukuk Söylemi, Uluslararası Ceza Mahkemesi, Rusya, Ukrayna, Savaş Suçu

Giriş

Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin (UCM) 17 Mart 2023 tarihinde Rusya Devlet Başkanı Putin hakkında aldığı tutuklama kararı gündeme bomba gibi düşerken, Batı ve Rusya arasında var olan anlaşmazlıklara bir yenisi daha eklendi (Uluslararası Ceza Mahkemesi [UCM], 2023). Kararın hemen ardından Kremlin sözcüsü Dmitry Peskov ve Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Mariya Zaharova, Rusya’nın UCM’ye taraf olmadığını ve dolayısıyla kararın Rusya için hukuken geçersiz olduğunu ifade ettiler. Rusya Dışişleri Bakanlığı mahkemeyi kendisine duyulan umutları boşa çıkarmakla ve bağımsız bir uluslararası adalet organı haline gelememekle eleştirdi (TASS, 2023a). Mahkemenin aldığı kararın hukuki gerekçeleri ve görevdeki bir devlet başkanını yargılama ihtimali ilk günden itibaren tartışılmaktadır.

2002 yılında UCM’nin kuruluşu, uluslararası ceza adaletinde objektif ve standart bir uygulamanın sağlanabilmesi potansiyeline işaret etmekteydi. Daimi bir mahkeme olarak UCM’nin hem zaman ve kaynak israfı gibi teknik sorunları bertaraf

edeceği hem de her seferinde uluslararası toplumun onayını aramak gibi meşruiyet sorunlarını çözeceği sanılmıştı. Ancak mahkemenin 20 yılı aşan faaliyetleri, bu beklentiler konusunda bazı eleştirileri beraberinde getirdi. Bu eleştirilerden ilki, UCM'nin önündeki davaların münhasıran Afrika devletlerinde yaşanan durumlarla ilgili olmasıydı. Afrika devletleri dışındaki bir devlette yaşanan durumla ilgili ilk soruşturma 2016 gibi geç bir tarihte Gürcistan'daki durum hakkında başlatıldı. Dolayısıyla UCM faaliyetinin tamamında Afrikalıları yargıladı ve faaliyetinin önemli bir kısmında sadece Afrika devletlerindeki durumlarla ilgilendi. Bir diğer eleştiri, Sudan örneğinde olduğu gibi, görevdeki devlet başkanlarının yargılanması girişimine ilişkindir. UCM'nin Putin'i yargılama kararı, mahkemenin meşruiyetinin çok da parlak olmadığı bir döneme denk gelmiştir. Son dönemde ABD ve UCM arasındaki gerilim de göz önüne alındığında büyük güçler ile UCM arasındaki ilişkinin ele alınması gerektiği anlaşılmakta ve bu konudaki çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir (Birdsall, 2010; Paust, 2013; Stromseth, 2018; Hansen, 2020; Marchuk ve Wanigasuriya, 2022). Bu bağlamda çalışma, Rusya özelinde yapacağı değerlendirme ile büyük güçler ve UCM arasındaki ilişkiye dair tartışmalara katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Rusya Ukrayna politikası ile hukukun emredici kurallarından biri olan, bir devletin topraklarını egemen bir devletin aleyhine genişletmeyeceği normunu çiğnemiş ve BM Şartı'na aykırı davranmıştır. Ayrıca 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri'ni ihlal eden bu fiil, UCM'yi kuran Roma Statüsü'nde savaş suçu olarak düzenlenmektedir. Bu durum BM Genel Kurul kararında ve BM Genel Sekreteri Antonio Guterres'in açıklamalarında ifade edilmiştir (Birleşmiş Milletler [BM], 2022; BM, 2023). Estonyalı uluslararası hukukçu Lauri Mälksoo daha 2022'deki savaş başlamadan önce şu basit soruyu sormuştu: “Moskova'nın, bölgesel ve küresel ölçekte uluslararası hukukun koruyucusu olduğunu iddia etmeye kalkışmak yerine, hangi tarihsel veya siyasal sebeplerden ve şikâyetlerden kaynaklanırsa kaynaklansın, komşu ülkelerin toprak bütünlüğü hakkını ihlal ettiğini kabul etmesi daha akıllıca olmaz mıydı?” (Mälksoo, 2021: 790).

Kremlin'in uluslararası hukuku savunma iddiası, 2023 yılında yayınladığı dış politika konseptinde yer almaktadır: “Uluslararası hukuk sistemi sınıyor: Küçük bir grup devlet, onu kurallara dayalı dünya düzeni kavramıyla (tüm ilgili devletlerin eşit katılımı olmaksızın geliştirilen kuralların, standartların ve normların dayatılması) değiştirmeye çalışıyor.” (CFP, 2023). Kremlin uluslararası hukuk normlarının liberal yorumunu, dünyaya dayatılan Batı neo-kolonyalizmi olduğu gerekçesiyle reddetmektedir. Ukrayna'daki gelişmeleri uluslararası düzen tartışmalarının içerisine yerleştirmekte ve kurallara dayalı liberal düzen” ile “uluslararası hukuki düzen” arasındaki rekabetin bir vechesi olarak ele almaktadır. Bu bakış açısına göre, kurallara dayalı liberal düzen, sınırlı sayıda devletin katılımıyla oluşmuş, temelde Batı merkezli ve tek kutuplu bir dünya düzenini önceleyen bir uluslararası hukuk perspektifi iken uluslararası hukuki düzen, çok kutuplu ve BM Şartı'nın temelinde yer aldığı, egemenliği önceleyen bir uluslararası hukuk perspektifine işaret etmektedir (Remler, 2020: 5; CFP, 2023; Lavrov, 2023). 2018 yılındaki bir konuşmasında Dışişleri Bakanı

Sergey Lavrov “Uluslararası hukuku değiştirme, revize etme ve parçalama girişimlerine kesin bir ‘hayır’ demenin gerekli olduğu noktaya geldik” demektedir. Dolayısıyla revizyonist olmakla eleştirilen Rusya, Batı’nın revizyonist olduğunu iddia etmektedir. Moskova, Milli Güvenlik Stratejisi ve Dış Politika Konsepti belgelerinde ya da BM toplantılarında uluslararası hukukun önemini vurgulamaya devam etmektedir (Malksoo, 2021: 789; CFP, 2023). Lavrov’un ifadesiyle Batı’nın aksine Rusya, “temelinde BM Şartı bulunan uluslararası hukuka saygı göstermesinin yanı sıra devletlerarası etkileşimde hukuki ve demokratik ilkelerin güçlendirilmesinin tutarlı bir savunucusudur.” (Lavrov, 2023a: 111).

Rusya’nın egemenliği merkeze alan uluslararası hukuk anlayışında, büyük güçlerin özel bir yeri vardır. Rus bakış açısına göre, evrensel uluslararası normların uygulanması büyük güçler arasındaki etkileşim ve uyum ile mümkündür ve her büyük güç kendi medeniyet sahasında uluslararası hukuk normlarını yorumlama konusunda imtiyazlı olmalıdır. Dolayısıyla, Rusya’nın Ukrayna ile tarihi ve kültürel ilişkisi, bölgedeki müdahalesinin hukukiliğinin ve meşruiyetinin kaynağını oluşturmaktadır. Bu anlatı içerisinde Rusya, bir dış güç olmadığı gibi bölgedeki gelişmeler de iki eşit egemen devlet arasındaki bir anlaşmazlık değildir. Rus bakışına göre, halkı Ruslardan ya da Rusça konuşanlardan oluşan Ukrayna, Rus tarihinin ve medeniyetinin bölünmez bir parçasıdır fakat bu kardeş ülkeyi Ruslara saldıran radikaller yönetmektedir. Moskova, Ukrayna hükümetine aşırı milliyetçi, Banderacı, neo-Nazi gibi sıfatlar yüklerken günümüz Ukrayna’sı ile Nazi rejimi arasında bağlantı kurmakta ve Kiev’in meşruiyetini sorgulamaktadır.

Moskova’nın dış politik söyleminde Rusya uluslararası hukuku ihlal eden ya da revize eden bir devlet olmanın aksine, uluslararası hukuku koruyan ve onun ruhuna uygun davranan sorumlu büyük bir güçtür. Büyük bir güç olmanın bir sonucu olarak Moskova, “Rus Dünyası” olarak adlandırdığı kendi medeniyet sahasında “insan hakları”, “egemenlik”, “koruma sorumluluğu” kavramlarının a la Russe yorumuna saygı duyulmasını beklemektedir. Bu çalışma Kremlin ve Dışişleri Bakanlığı’nın açıklamaları ve strateji belgeleri ışığında Rusya’nın uluslararası hukuk retorığının eski Sovyet coğrafyası ve özellikle de Ukrayna’daki gelişmeleri anlamamıza yardımcı olduğu iddiasındadır. Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk iki bölüm UCM’nin yargı yetkisi iddiasının gerekçelerini ve Putin’i tutuklama kararının uluslararası siyasetteki pratik anlamını ele alacaktır. Bu karar sonrası Rus lider için küresel coğrafyanın büyük bir bölümü ya ulaşılamaz ya da riskli hale gelmiştir. Çalışmanın son iki bölümü ise UCM kararını, Kremlin’in uluslararası hukuk anlayışı bağlamında tartışacaktır.

1. UCM’nin Vladimir Putin’i Tutuklama Kararı

Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Vladimiroviç Putin ve Çocuk Hakları Komiseri Maria Alekseyevna Lvova-Beleva’yı savaş suçu işledikleri gerekçesiyle tutuklama kararı UCM’nin II No’lu Ön Yargılama Dairesi tarafından alınmıştır (UCM, 2023). Başsavcı Karim Ahmad Khan, iddianamenin yetimhanelerden ve çocuk bakımevlerinden alınan yüzlerce çocuğun Rusya vatandaşı yapılmak suretiyle Rus ailelere evlatlık verilmesine dayandığını söylemiştir.

Başsavcıya göre Ukrayna bir suç mahalli haline geldiği için yeni tutuklama emirlerinin çıkması da muhtemeldir (Khan, 2023).

Soruşturmalar başladığında ve tutuklama kararları çıktığında Ukrayna, Roma Statüsü'nün tarafı değildi. Dolayısıyla UCM, Roma Statüsü'nün tarafı olmayan Ukrayna'da işlenen suçlar nedeniyle, yine Roma Statüsü'nün tarafı olmayan Rusya Federasyonu'nun devlet başkanı ve üst düzey yetkilisini yargılama iddiasındadır. İlgili soruşturma bağlamında ele alınması gereken üç unsur vardır. İlki her iki devlet de Roma Statüsü'nün tarafı değilken UCM'nin nasıl yargı yetkisi öne sürebildiği konusudur. Uluslararası toplumu yakından ilgilendiren suçları kovuşturmak amacıyla kurulan UCM'nin (Roma Statüsü Madde 1) yargı yetkisi, devletlerin Roma Statüsü'ne taraf olmak yoluyla beyan ettikleri rızaya dayanan bir yetki olarak tarif edilebilir. Burada esas olan, taraf devletle yargılamaya konu teşkil eden suç arasında yargısal bir bağın mevcudiyetidir. Bu yargısal bağ, bilhassa mahkemenin yetkisine yer ve kişi bakımından getirilen sınırlama ile kurulmuştur. UCM ilk elde, yargı yetkisine giren suçlar bir taraf devletin ülkesinde işlenmesi halinde soruşturma başlatabilmektedir (Roma Statüsü Madde 12). Suçun bir taraf devletin ülkesinde işlenmesi durumunda, suça iştirak eden kişinin taraf devletin vatandaşı olup olmadığının önemi kalmamaktadır. İkinci olarak UCM, bir taraf devletin vatandaşı olan 18 yaşın üstündeki gerçek kişilerin işlediği uluslararası suçlar üzerinde yargı yetkisine sahiptir (Roma Statüsü Madde 25). Bu durumda da suçun işlendiği yerin bir önemi yoktur. Suç ile bir taraf devlet arasındaki yargısal bağın yer ve kişi bakımından olmadığı bu olayda UCM'nin yargı yetkisinin dayanağı, Ukrayna hükümetinin mahkemeye iki kez yaptığı bildirimdir. Roma Statüsü, Statü'ye taraf olmayan ancak mahkemenin yargı yetkisine giren bir suç ile yer ve kişi bakımından yargısal bağı bulunan bir devletin, mahkemeye yapacağı yazılı beyanla, bu suç bağlamında mahkemenin yargı yetkisini tanımasına imkân sağlamaktadır (Roma Statüsü, Madde 12/3). 9 Nisan 2014'te yaptığı ilk bildirimde Ukrayna, 21 Kasım 2013-22 Şubat 2014 tarihleri arasında Ukrayna topraklarında UCM'nin yargı yetkisine giren suçlarda mahkemenin yetkisini tanıdı (UCM, 2014). 8 Eylül 2015'te yapılan ikinci bildirimde "Rusya Federasyonu üst düzey yetkilileri ile LNR ve DNR adlı silahlı örgütlerin Ukrayna topraklarında insanlığa karşı suç ve savaş suçu" işlediklerini öne süren Ukrayna, UCM'nin yargı yetkisini 20 Şubat 2014'ten itibaren süresiz şekilde tanıdığını beyan etmiştir (UCM, 2015). Burada silahlı örgüt olarak anılan LNR ve DNR, önce Ukrayna'dan bağımsızlığını ilan ettiğini sonra da Rusya'ya bağlandığını iddia eden Lugansk Halk Cumhuriyeti ile Donetsk Halk Cumhuriyeti'dir.

Ukrayna'daki durum hakkında ön inceleme, Ukrayna'nın yaptığı ilk bildirimden sonra 25 Nisan 2014'te başladı. UCM Savcılık Ofisi ön incelemeye dair 2019 tarihli raporunda, Kırım'da ve Ukrayna'nın doğusunda kasten öldürme, işkence, korunan kişileri düşman bir kuvvetin hizmetine zorlama, işgal bölgesinden nüfusun bir bölümünü nakletme gibi suçların işlendiğine dair makul deliller bulunduğunu öne sürdü (UCM, 2019). Ukrayna'daki çatışmanın ve Rus işgal bölgesinin genişlemesinin ardından UCM savcısı, Ön Yargılama Dairesi'nden resmi soruşturma başlatmak için yetki istedi. Ön Yargılama Dairesi'nin kararından önce,

UCM'nin tarafı olan 43 devlet, Ukrayna'daki durumla ilgili resmi soruşturma başlatılması talebinde bulundu (UCM, 2022). Bu devletler, birkaç istisna dışında, Batı devletlerinden oluşmaktaydı. UCM'ye taraf olan hiçbir Afrika devletinin bu talebin altında imzasının olmaması, muhtemelen Rusya ile ilişkilerini bozmak istememelerinden ve Avrupa'daki bir mahkemenin bir devlet liderini yargılama ihtimalinin rejim güvenliği açısından tehlikeli bulunmuş olmasından kaynaklanıyordu.

Söz konusu yargılama iddiasının gündeme getirdiği bir diğer unsur, devlet başkanları ve üst düzey devlet görevlilerinin yargı bağımsızlığıdır. Devlet başkanları ve resmi sıfatı haiz kişilerin ne ulusal ne de uluslararası hukuk kuralları uyarınca sahip oldukları dokunulmazlık ve yargı bağımsızlığı, UCM'nin yargı yetkisini kullanmasına engel teşkil eder (Roma Statüsü, madde 27). Mahkeme statüsü, resmi ünvan ayrımı yapılmadan herkese eşit şekilde uygulanır. Dolayısıyla Roma Statüsü'ne taraf olan devletler, pacta sunt servanda ilkesinin bir sonucu olarak, devlet başkanlarının yargı bağımsızlığının UCM önünde geçersiz olduğuna rıza göstermiştir. Bu durum, Rusya örneğinde olduğu gibi, UCM'nin tarafı olmamayı seçmiş, yani 27. maddeye rıza göstermemiş devletlerle ilgili durumların mahkeme önüne gelmesi halinde tartışmalı hale gelmektedir.

UCM'nin Roma Statüsü ışığında devlet başkanlarını yargılama girişimi için iki önemli gelişme, Sudan ve Libya'ya ilişkin soruşturmalardır. Her iki devlet de Roma Statüsü'nün tarafı değildir ancak UCM'nin bu iki devlette işlenen uluslararası suçlar hakkında başlattığı soruşturmalar, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) ile UCM arasında kurulan bir tür hukuki bağ sayesinde mümkün olmuştur. Roma Statüsü'nün 13(b) maddesine göre BMGK, BM Antlaşması'nın VII. bölümü uyarınca durumu UCM'ye iletme kararı alabilmektedir. Bu kararı alırken BMGK, ilgili devletin Statü'nün tarafı olup olmadığını dikkate almak zorunda değildir. Nitekim Roma Statüsü'nün tarafı olmayan Libya ve Sudan hakkında soruşturmalar, 13(b) maddesinin uygulanması yoluyla açılmış ve Libya eski devlet başkanı Muammer Kaddafi ve Sudan eski devlet başkanı Ömer el-Beşir hakkında görevlerinin başındayken tutuklama müzakereleri çıkarılmıştır. Kaddafi'nin 20 Ekim 2011'de Sirte'de öldürülmesi ile hakkında açılan dava düşmüş ancak el-Beşir davası devlet başkanlarının yargı bağımsızlığı konusundaki tartışmaları zirveye taşımıştır.

Burada Roma Statüsü'nün taraf devletlere getirdiği iş birliği yükümlülüğü ele alınması gereken hususlardan bir diğeridir. Gıyapta (in absentia) yargılama yapılamadığından ve UCM'ye bağlı bir kolluk gücü olmadığından, şüphelilerin yakalanması ve teslim edilmesi konusunda devletlerden yardım alınması gerekmektedir. Roma Statüsü'nün 27. maddesi taraf devletlere, iç hukuka göre yargı bağımsızlığı olsun olmasın kendi vatandaşlarını teslim etme zorunluluğu getirmektedir. Yine 89. maddeye göre UCM, şahsın bulunduğu herhangi bir devletten de tutuklama talep edebilir. Burada sınırı ise Statü'nün 98. maddesi çizmektedir. Bu maddeye göre UCM'nin tutuklama işlemleri, tutuklama talep edilen devletin bir başka devletin vatandaşının diplomatik dokunulmazlığı konusunda uluslararası hukuk yükümlülüklerine aykırı hareket etmesi gerekiyorsa ve ilgili devletin bu konuda iş birliği söz konusu değilse devam ettirilmez. Dolayısıyla taraf devletlerin UCM'ye

karşı yükümlülükleri ile uluslararası ilişkilerini sorunsuz yürütmeleri arasında bir denge gözetilmiştir.

UCM'nin eski başkanı Piotr Hofmanski, Putin'in yargılanabileceğini fakat bunu UCM'nin tek başına yapmasının mümkün olmadığını, bunun ancak devletlerin iş birliği ile gerçekleşebileceğini söylemişti. Hofmanski'ye göre, yargılamanın zamanı belli olmamakla birlikte tutuklama emri yok olmayacağı için sabırlı olmak gerekmektedir (Bartlett, 2023). Tutuklama müzekkeresinin çıkmasının ardından el-Beşir, Çad, Malavi, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Ürdün, Güney Afrika Cumhuriyeti gibi Roma Statüsü'nün tarafı olan devletlere herhangi bir tutuklamaya uğramadan ziyaretler gerçekleştirmişti. Tüm bu ziyaretlerin ardından ilgili devletin UCM'ye karşı yükümlülüklerini ihlal ettiği kararları alınmış olsa da bu kararların yaptırımsız kalması UCM'nin etkinliğini sorgulatar niteliktedir. Üstelik Statü'nün 87/7. maddesi uyarınca, eğer ilgili konu BMGK tarafından mahkemenin önüne getirilmişse iş birliği talebine uymayan devlet hakkında Konsey yaptırım kararı alabilirdi. Dolayısıyla el-Beşir ile ilgili işlemeyen mekanizmaların Putin hakkında işlemesini beklemek olası değildir.

Putin hakkındaki tutuklama kararından bir yıl sonra UCM, bu sefer İsrail ve Hamas yetkilileri hakkında benzer kararlar almıştır. İsrail'in Ekim 2023 itibarıyla Gazze'de başlattığı askeri operasyon ile binlerce sivilin ölümüne sebep olması, bu operasyonun hukukiliğini tartışmaya açmıştır. Bu operasyondan sorumlu İsrailli siyasetçilerin soykırım suçlamasıyla UCM'de yargılanması talebi de bu tartışmanın merkezinde yer almıştır. UCM, İsrail'in Gazze'deki operasyonunu savaş suçu olarak görenler tarafından da meşru müdafaa olduğu düşünölenler tarafından da eleştirilmiştir. Savaşın başlangıcında UCM'nin Gazze'deki gelişmeler konusunda Ukrayna'dan farklı bir tutum takındığı ve mahkemenin tarafsız hareket etmediğı eleştirileri yükselmiştir (Khane, 2024). Bu eleştiriler UCM'nin Batı'nın bir aracı gibi hareket ettiğı şeklindeki Rus savını güçlendirmiştir. Mayıs 2024 tarihinde Başsavcı Khan içinde Netanyahu'nun da bulunduğı İsrailli siyasetçiler hakkında tutuklama kararı alınmasını talep etmesi ile bu sefer eleştirilerin tarafı değişmiştir. ABD karara büyük tepki göstermiş, hatta bazı ABD'li siyasetçiler UCM'nin ABD egemenliğine büyük bir tehdit olduğunu ifade etmiştir (Klobucista ve Ferragamo, 2024; Al Jazeera, 2024).

UCM'nin aldığı tutuklama kararları sadece Putin ve Lvova-Belova ile sınırlı kalmamıştı. Birçok Rus askeri personeli Ukrayna'nın altyapısını hedef alarak sivil nüfusa zarar verdiğı gerekçesiyle soruşturmaya dahil edilmiş ve bazıları hakkında da yeni tutuklama emirleri çıkarılmıştır. Dolayısıyla UCM'de yürütölen soruşturma derinleştirilmekte ancak tutuklamalar gerçekleşmeden yargılama süreci başlayamamaktadır.

UCM büyük güçleri rahatsız eden kararlar alırken, bu güçlerin siyasi baskısıyla karşı karşıya kalmıştır. Rusya'da bir misilleme olarak UCM yetkilileri hakkında tutuklama kararları çıkarılmış, ABD'de ise ölkeye giriş çıkışlarını engelleyen yaptırım kararları alınmıştır. Bütün bu tartışma Rusya'nın UCM'yi Batı'nın bir aracı olmakla itham ettiğı tezini zayıflatırken, ABD'nin ise UCM'yi kendi çıkarlarıyla

çelişene kadar desteklediği görülmüştür. Kısacası UCM’nin Ukrayna ve İsrail kararları sonrasındaki tepkiler uluslararası hukuk ve siyaset arasındaki ilişkiyi ve gerilimi ortaya koyarken, mahkemenin kararlarıyla iki büyük gücün tepkisini çekmiş olması karar alma mekanizmasındaki özerkliğini büyük oranda teyit etmektedir.

2. Putin’in Küçülen Dünyası

UCM kararının hukuki sonucunu kısa zaman içinde görmek pek muhtemel olmasa da bu kararın belirli pratik sonuçlarının olduğu açıktır. UCM kararının uluslararası siyasetteki en görünür yansıması, Putin’in dünyasını küçültmek oldu. Putin, Ağustos 2023’te Johannesburg’da gerçekleştirilen BRICS zirvesine çevrimiçi katıldığı gibi Eylül 2023’te Yeni Delhi’deki G-20 zirvesine Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov’u göndermekle yetindi. Dolayısıyla karar sonrası Rus dış politikası ile ilgili en merak edilen sorulardan biri, Rus Devlet Başkanı’nın ilk yurt dışı ziyaretini nereye yapacağı olmuştur. Bu tartışma devam ederken Putin, Çin’i ziyaret edeceğini açıkladı (TASS, 2023b). Rus liderin bir taraftan UCM’ye taraf olan ülkeleri ziyaret etmesi tehlikeli hale gelirken diğer taraftan ABD gibi UCM’ye taraf olmasa da Putin’i savaş suçlusu olarak gören ve yargılanması gerektiğini düşünen Batılı devletlere seyahati de yakın gelecekte mümkün gözükmemektedir. Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenskyy bu durumdan duyduğu memnuniyeti şöyle ifade etmiştir: “Putin yurt dışı ziyaretleri severdi. Şimdi Gelencik’ten [Doğu Karadeniz’de bir liman şehri] öteye gitmekten korkuyor- kendisini hâlâ kabul etmeye hazır olan yerlere bile gitmekten gerçekten korkuyor.” (NV, 2023).

UCM kararı sonrası Putin’in bir ülkeyi ziyareti sadece iki devlet arasındaki bir mesele olmaktan çıkmıştır. Putin’in BRICS zirvesi için Güney Afrika’ya gelme ihtimali, Güney Afrika hükümetini oldukça zor bir durumda bırakmıştı. Devlet Başkanı Cyril Ramaphosa, Putin’in tutuklanmasının Rusya’ya savaş ilanından başka bir şey olmayacağını söylerken UCM’den çekilme konusu bile gündeme gelmişti. Dolayısıyla, Rus liderin BRICS’e katılmayacağını açıklaması Güney Afrika Cumhuriyeti’ni memnun etmişti (Bartlett, 2023). Hindistan Başbakanı Narendra Modi, G-20 zirvesi için Putin’i Hindistan’a davet ederken ülkesi UCM’ye taraf olmadığı için Ramaphosa’ya göre daha rahattı. Fakat G-20 üyelerinin büyük kısmının Ukrayna’daki gelişmelerden Putin’i sorumlu tutması, Putin’in katılımı halinde zirvenin pek de dostane bir havada geçmeyeceğini gösteriyordu.

Bir devlet liderinin dış politik çıkar ve uluslararası hukuk arasındaki gelgitine en güzel örneği, Brezilya Devlet Başkanı Lula da Silva verdi. Brezilya Roma Statüsü’nün tarafı olmasına rağmen da Silva, Putin’i 2024’teki G20 zirvesine davet ederken tutuklanmayacağına dair teminat veriyordu: “Putin’in kolaylıkla Brezilya’ya gelebileceğini düşünüyorum. Size söyleyebileceğim şey eğer ben Brezilya Başkanı isem ve o da Brezilya’ya gelirse kesinlikle tutuklanmayacak.” (Reuters, 2023a). Da Silva’nın açıklaması bir taraftan Brezilya-Rusya ilişkilerine verilen önemin altını çizerken diğer taraftan Ukrayna krizinde Batı’dan farklı bir tutum içinde olduklarını gösteriyordu. Fakat hemen ertesi gün, büyük ihtimalle danışmanlarının uyarıları neticesinde da Silva Rus liderin tutuklanması ile ilgili kararı ancak mahkemenin

verebileceğini söyleyerek Roma Statüsü ile çatışmayan bir açıklama yapmak zorunda kaldı (Reuters, 2023b).

Bu tartışmalar sonrasında Putin ilk yurtdışı ziyaretini Ekim 2023'te eski bir Sovyet Cumhuriyeti olan Kırgızistan'a büyük güvenlik önlemleri altında gerçekleştirdi (Reuters, 2023b). Bu ziyaretten bir hafta sonra ise beraberindeki büyük bir heyetle Rus dış politikasında gittikçe ağırlığı artan Çin Halk Cumhuriyeti'ne seyahat etti. Çin'e yapılan ziyaretin Kuşak ve Yol Girişimi'nin bir toplantısı münasebetiyle olması Batı harici dünyanın bir iş birliği şeklinde yorumlandı. Bu ziyarette dünyanın Batı'dan ibaret olmadığı vurgulanırken kurulan yeni dünya düzeninde Rusya ve Çin'in öneminin altı çizilmekteydi.

Putin'in Mayıs 2024'te müttefiki Beyaz Rusya'ya yaptığı ziyaret bir iç geziden farksızdı. Haziran 2024'de Asya'daki stratejik ortağı Kuzey Kore'ye gerçekleştirdiği ziyaret ise Batı karşıtı iş birliğinin yükselişi olarak görüldü (McCarthy ve Chernova, 2024). Uluslararası siyaset ile hukuk arasındaki tartışmaları yeniden alevlendiren Putin'in 3 Eylül 2024 tarihinde Moğolistan'ın başkenti Ulanbator'a yaptığı ziyaret oldu. Putin tutuklama kararı sonrası ilk kez UCM'ye taraf olan bir ülkeye giriş yapacaktı. Kiev'in sert açıklamalarına rağmen Moğolistan'daki cılız protestolar eşliğinde Rus Devlet Başkanı resmî törenle karşılandı (Comerford, 2024). Bu ziyarette tarih ve ülke özenle seçilmişti. 3 Eylül II. Dünya Savaşı'nın kazanılmasının yıldönümüydü ve Rus anlatısında Moskova'nın Nazilerin yenilgiye uğratılmasında ve sonrasında kurulan uluslararası düzende oynadığı olumlu rolü simgeliyordu. Rus siyasetinin II. Dünya Savaşı'na atfettiği anlam bir tarihî olayın ötesinde Rusya'nın günümüz uluslararası siyasetinde kurucu büyük devletlerden biri olarak görülmesi gerektiğini ifade etmekteydi. Moğolistan hem Sovyetler Birliği hem de sonrasındaki Rusya Federasyonu ile iyi ilişkilere sahip olan, ekonomi ve enerji konularında Rusya'ya bağımlı bir devlet olması ülkeyi Putin açısından güvenli hale getirmektedir. Moğolistan devlet başkanı eleştiriler karşısında sessiz kalmayı tercih etti. Bu ziyaretle UCM'nin ülkeler üzerinde yaptırım gücü olmadığı, kararın uygulanıp uygulanmayacağı ülkelerin siyasi tercihlerine bağlı olduğu bir kez daha görülmüş oldu.

Tutuklama kararı sonrası Putin'in dış temasları azaldı. Normalde Putin'in katıldığı uluslararası toplantılarda Rusya'yı Sergey Lavrov temsil etti. Türkiye gibi Putin'i ağırlayabileceğini ifade eden ülkeler olsa da Rus devlet başkanı kendini en güvende hissettiği coğrafyadan uzaklaşmadı ve dış seyahatlerini Asya'daki dost ülkelere gerçekleştirdi.

3. Rusya'nın Bölgesel Normatif Düzen Arayışı

Rusya'nın 2014 itibarıyla Ukrayna politikası (Kırım'ı ilhakı, Donbas'daki savaş ve 2022'deki Ukrayna işgali) uluslararası hukuk normları hakkındaki tartışmaları alevlendirmiştir. Özellikle Kremlin'in hukuk normlarını meşrulaştırma aracı olarak kullanması ve uluslararası hukukta revizyonizm arayışı literatürde sıkça tartışılmıştır (Allison, 2020; Borgen, 2015; Romanova, 2018). Bu çalışmada öncelikle

diğer iki tartışmadan kısaca bahsedip üzerinde daha az durulan bölgesel normatif düzen kurma hedefini inceleyeceğiz.

Rusya'nın uluslararası hukuku kendi dış politik çıkarları için bir araç olarak kullandığı pek çok siyasetçi ve akademisyenin ortak kanısıdır. Son dönem Rus dış politikasında self-determinasyon ve insani müdahale kavramları daha önce hiç olmadığı kadar sık kullanılmıştır. Rus kullanımında bu normlar ihtilafı eylemlerin hukuka uygunluğunu ispat eden birer araca dönüşmektedir. Kremlin dış politik davranışının hukuki olduğunu en iyi açıklayan normu ön plana çıkarmakta, hukuki söylemi stratejik bir şekilde kullanmaktadır (Allison, 2020; Fabry, 2018). 2008 Osetya'da koruma sorumluluğu ve 2014 Kırım'da self determinasyon kavramlarının kullanımı böyledir.

2014'te Kırım'ın ilhakı sonrasında bu saldırgan dış politika davranışının sadece güvenlik ve jeopolitik açıdan değil uluslararası hukuk normlarının anlamı açısından önemli olduğu vurgulanmıştı. Rusya'nın saldırgan dış politikası kurallara dayalı liberal uluslararası düzeni aşındırmaktaydı. Söz konusu revizyonizm sadece Ukrayna topraklarını değil, aynı zamanda var olan uluslararası hukuk düzenini de hedefliyordu. Allison'a (2014: 1256) göre, BMGK üyesi bir büyük gücün uluslararası hukuku yeniden yorumlaması dikkate alınması gereken tehlikeli bir girişimdi. ABD'nin Soğuk Savaş sonrasındaki Afganistan ve Irak müdahaleleri örneklerinde olduğu gibi dış müdahale uluslararası hukuk normlarıyla desteklenmeye çalışılsa da bu örnekler toprak kazanımı veya demografi değişimi gibi hedeflere sahip değildi. Rusya örneğinde ilk kez bir büyük güç sınırlarını değiştirirken bunu uluslararası hukuka dayandırmaya çalışmıştır.

Aslına bakılırsa Kırım'ın ilhakı sonrası Rusya, yeni bir uluslararası hukuk söylemi ile ortaya çıkmadı. Kremlin normlara karşı olduğu ve yeni normlar ortaya attığı iddiasında da değildir. Ukrayna krizinin başından itibaren Rusya, evrensel normların tek bir yorumunun olduğuna itiraz ederken, Batı merkezli uluslararası hukuk anlayışına karşı çok sesli ve demokratik bir anlayışı savunduğunu iddia etmektedir. Uluslararası sistemdeki BM merkezli çerçeveye bağlı kalarak, bölgesel düzeyde kendi normatif dünyası için alan açmaya çalışmaktadır (Sakwa, 2017: 130). Romanova'ya (2018) göre Rusya, ABD gibi uluslararası hukuk normlarını yorumlama hakkına sahip olduğunu düşünmektedir.

Bu yaklaşıma göre Rusya uluslararası normları kendi kültürel süzgecinde geçirerek yorumlama hakkına sahiptir. 2006 yılında Putin'in danışmalarından Vladislav Surkov'un ortaya attığı "egemen demokrasi" kavramı buna güzel bir örnektir. Bu kavram, Avrasya'ya özel ve Batı'dakinden farklı bir demokrasi anlayışına işaret ediyordu. Buna göre devlet yönetiminde egemenliğin, Batı Avrupa'dakinden daha fazla öncelendiği ifade ediliyordu (Surkov, 2006: 31-32).

Kültürel ve bölgesel bakış açısının önem kazandığı uluslararası hukuk anlayışında "tarihî adalet" kavramı ön plana çıkmıştır (Allison, 2014; Grant, 2015: 199-201). Uluslararası hukuk yorumlanırken bölgenin tarihine ve kültürüne saygılı davranılması gerekmektedir. Ukrayna'daki gelişmeler Rus basınında, akademik yazınında, dış işleri açıklamalarında ve Putin'in söyleminde Rusya'ya özgü bir tarih anlayışı ile ele alınmaktadır. Böylelikle olayın kahramanları, iyi ve kötü karakterleri,

Rus kültürel kodlarında mündemiç metaforlar ve kalıplar kullanılarak inşa edilmektedir. Rusya'nın inşa ettiği Ukrayna anlatısı, Rusya'nın uluslararası hukuk söyleminin de altyapısını oluşturmaktadır. Kısacası Kremlin kendi kültürel ve tarihî kodlarının hâkim olduğu coğrafyada kendi normatif bakış açısının hâkim olmasını istemektedir.

UCM kararı hakkındaki Rus siyasi söylemi, sadece Rusya'nın Ukrayna'daki siyasetini değil daha geniş anlamda Rusya ve Batı arasındaki normatif mücadelenin de bir örneğini oluşturmaktadır. UCM kararı ve genel olarak Ukrayna Savaşı, ABD'nin küresel hegemonyası bağlamında değerlendirilmekte, Moskova'nın dış politik tercihleri çok merkezli ve daha adil dünya düzeni için mücadele retorikğine dönüşmektedir. Rus bakışına göre bu merkezler birer medeniyet sahası olarak kendi bölgesel normatif bakış açısına da sahiptir.

4. Uluslararası Hukuk ve Emperyalizm Tartışmaları Arasında UCM

Putin Sudan'ın sabık devlet başkanı Ömer el-Beşir'den sonra görevinin başında iken UCM tarafından hakkında tutuklama kararı çıkarılan ilk devlet lideridir. Aradan on yılı aşkın bir süre geçmiş ve siyasi gücünü yitirmiş olmasına rağmen, el-Beşir'in henüz Lahey'deki mahkemeye çıkarılamamış olması elbette dünyanın en güçlü liderlerinden birinin UCM'de yargılanması ihtimalinin oldukça düşük olduğunu göstermektedir. UCM'nin el-Beşir kararı mahkemenin meşruiyet ve imajında bir erozyona sebep olmuştur. Mahkeme, iç çatışma mağluplarını yargılama konusundaki başarısını, elinde siyasi güç bulunduran bir lidere karşı uygulamakta yetersiz kalmıştı. Dolayısıyla Putin'i yargılama kararı, UCM'nin imaj ve saygınlığının zirvede olmadığı bir dönemde gelmiştir. Diğer taraftan bir devlet lideri hakkındaki tutuklama kararının bölgesel ve küresel siyaset açısından bazı yansımalarının olması tabiidir. Dolayısıyla Putin'i tutuklama kararına ilişkin diğer devletlerin tavırlarını Rusya ve Batı arasındaki rekabetten bağımsız olarak değerlendirmek mümkün değildir.

Rusya'nın uluslararası sistem ile ilgili eleştirisi Batı etkisi bağlamındadır. Uluslararası sistemin çok merkezli (polycentric) olması gerekmektedir. Kremlin'e göre Batı kendi değerlerini küresel değerler dolduğu iddiasıyla baskı aracına dönüştürmekte, uluslararası hukuku da sadece kendi anlayış ve çıkarlarını önceleyen bir şekilde yorumlamaktadır. Kremlin'e göre iki kutuplu dünya sonrasında, ABD liderliğindeki Batı, bencil ve ikiyüzlü bir tavırla uluslararası hukuka saygı göstermemiştir (Roselle, 2017: 108). Dolayısıyla farklı uluslararası hukuk bakış açıları olabileceği gibi Batı'nın bakış açısının Rusya'ninkinden daha doğru olarak görülmesi için sebep yoktur. Rusya'nın uluslararası hukuku küresel geçerliliği olan bir alandan çok alternatif bölgesel yorumların yapılabildiği bir alan olarak görmesi yeni değildir. Sovyetler Birliği uluslararası hukuku kendi Marksist perspektifinin süzgecinden geçirmektedir. Bu durum egemenlik ve insan hakları gibi pek çok kavramın Rusya coğrafyasında farklı anlamlar kazanmasını beraberinde getirmektedir (Mälksoo, 2015: 6). Başka bir deyişle aynı kelimeleri ve kavramları kullansalar da Batı devletleri ve Rusya aslında uluslararası hukukta farklı dillerde konuşmaktadır.

Rusya'nın uluslararası hukuk anlatısında çok kutupluluk ve nüfuz alanları önemli yere sahiptir. Çok kutuplu dünya düzeninin daha demokratik ve adil olacağı, böylelikle Batı'nın ve özellikle de ABD'nin kendi siyasetini bencilce diğer ülkelere dayatmasının ve diğer devletlerin egemenliklerini ihlal ederek içişlerine müdahale etmelerinin önüne geçileceği vurgulanmaktadır. Kremlin, uluslararası hukukta tek bir anlayışın ya da anlatının var olmaması gerektiğini savunmaktadır. Rusya'nın çok kutuplu dünya anlayışı, sadece güç ilişkilerine odaklanmaz, aynı zamanda demokrasi ve insan hakları gibi normların evrenselliğine de karşı çıkar. Batı menşeli bu normların muhtelif coğrafyalarda ve kültürlerde değişen anlamlara sahip olabileceği, bu yüzden demokrasi ve insan haklarının sadece Batı bakış açısıyla değerlendirilmesinin yanlış olduğunu vurgular. Moskova'ya göre ülkeleri demokratik veya demokratik olmayan şeklinde tasnif etmek iyi niyetli bir yaklaşım değildir. Burada yapılması gereken ülkelerin demokrasi anlayışlarının farklılığını tespit etmek ve bu farklılıklara saygı duymaktır.

Ukrayna'daki gelişmeler Rus anlatısı içerisinde değerlendirildiğinde UCM kararını gerektirecek bir savaş suçu tespit etmek mümkün değildir. Moskova'ya göre Putin hakkında böyle bir kararın çıkması, Batı'nın UCM'yi Rusya'ya karşı bir araç olarak kullanmasından başka bir şey değildir. Lavrov “bağımsız Batı tarzı adaletin ne güzel bir örneği” diyerek UCM'yi kinayeli bir şekilde eleştirmektedir. Rusya Dışişleri Bakanına göre UCM “sözde adalet kurumudur ve Anglo-Saksonların elinde faydalı bir araçtır”. UCM'nin aldığı kararlar profesyonellikten uzak ve ön yargılı olduğu gibi yetki alanını da aşmaktadır. Hükümet görevlilerinin dokunulmazlığı ilkesini göz ardı etmesi, uluslararası hukukun ihlali anlamına gelmektedir. Lavrov'a göre UCM, “her türlü kusurlu yöntem ve manipülasyonu” kullanırken Batılı devletlerden yardım almaktadır (Lavrov, 2023b). UCM'ye karşı Rusya'daki olumsuz söylem, uluslararası hukuk yazımına da yansımıştır. Uzun yıllar Moskova Carnegie'de liberal perspektifteki çalışmalarıyla bilinen, Ukrayna'daki savaş sonrası Batı'ya daha eleştirel yaklaşan Dmitri Trenin, “... Batı, Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni (UCM) Rusya Devlet Başkanı ve Çocuk Ombudsmanı'na karşı siyasi amaçlı asılsız suçlamalar getirmek için bir araç olarak kullandı.” demektedir (Trenin, 2024).

2024 yılında Rus Dışişleri Bakanlığı Uluslararası Hukuk Danışma Kurulu, UCM'nin meşruiyet sorununa ilişkin kapsamlı bir rapor hazırladı. Raporda, kuruluşundan günümüze UCM'nin tüm faaliyetlerinde yargı yetkisi, dokunulmazlık ve bağımsızlıklar, çatışma çözümü gibi konularda gerek antlaşmalardan gerekse uluslararası teamül kurallarından doğan uluslararası hukuk kurallarının ısrarla ihlal edilmekte olduğu ifade edildi (Rus Dışişleri Bakanlığı, 2024). Rapora göre UCM, hem Roma Statüsü'nde belirtilen orijinal hedeflerinden hem de genel olarak uluslararası hukukun norm ve ilkelerinden sapmıştır. Savcılık ve Yargılama Dairesi'nin gerçekleştirdiği uluslararası hukuk ihlalleri, usule ilişkin eksiklikler ve konu dışı siyasi faktörler, uluslararası toplumun önemli bir kesiminin gözünde Mahkeme'nin en azından kalıcı ve muhtemelen geri döndürülemez bir meşruiyet ve otorite kaybı sorununu gündeme getirdiğini göstermektedir denildi (Rus Dışişleri Bakanlığı, 2024).

Rusya 2000 yılında Roma Statüsü'ne imza koyarken, Statü'nün farklı hukuk sistemlerini uzlaştırmak için önemli bir çabanın sonucu olduğu ve Rusya

Federasyonu'nun da destekleyebileceği bir uzlaşmanın ortaya çıkmasının memnuniyet verici olduğu ifade edilmişti. Diğer taraftan ise Rusya'nın UCM karşısındaki tavrı daha en baştan itibaren şüpheliydi. Zaman içinde bu şüphelik, özellikle devlet başkanlarını yargılama kararlarıyla birlikte UCM karşıtlığına dönüşmeye başladı. Rus Dışişleri Bakanlığı 2009 yılında yaptığı açıklamada, uzun vadede Rusya'nın Statü'ye taraf olma niyetinin olduğunu ancak UCM'nin gerçekten evrensel, siyasal önyargılardan uzak, tarafsız ve bağımsız bir uluslararası yargı mekanizması olduğuna dair giderilmesi gereken endişelerinin devam ettiğini ifade etmişti. Bu kaygıların ilk işareti, el-Beşir hakkında çıkarılan tutuklama kararıdır. Kararın ardından yine Rus Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada, Moskova'nın Afrika devletlerinin görevdeki devlet başkanının dokunulmazlığı hakkındaki endişelerini paylaştığı, adalet ile barışın sağlanması arasındaki dengenin göz ardı edilmemesi gerektiği vurgulandı (Rus Dışişleri Bakanlığı, 2009).

Nitekim Rusya, 16 Kasım 2016'da Roma Statüsü'nden imzasını çekme kararı aldı. Geri çekme kararının temel motivasyonu, UCM Savcılığı'nın yürüttüğü ön incelemelere dair yıllık raporunda yer alan Rus askerleri ve Güney Osetya'lı milislerin Kırım'da savaş suçu ve insanlığa karşı suç işlemiş olabileceğine dair kanıtlar olduğu yönündeki ifadelerdi (UCM, 2016). Çekilme kararında, UCM'nin bağımsız bir uluslararası mahkeme haline gelemediğine dikkat çekildi. Bu kararın ardından Rusya, UCM'nin Batı ülkelerinin bir aracı haline geldiğini ve hukuku taraflı bir şekilde yorumladığını iddiasını sıklıkla gündeme getirdi. 22 Mart 2022 tarihinde Rusya Dışişleri Bakanlığı UCM'nin üç Güney Osetya vatandaşı hakkında aldığı bir karar üzerine oldukça sert bir açıklama yapmıştı:

“Bilindiği üzere UCM Savcısı Khan, etnik Gürcülere karşı savaş suçları işledikleri iddiasıyla üç Güney Osetya vatandaşı (Rusya uyruklu olanlar dâhil) hakkında tutuklama emri çıkardığını açıklamıştı. Ayrıca Ukrayna “dosyasının” UCM'ye geniş çaplı bir soruşturmanın yeni bir aşamasına aktarılması için adımlar attı. Savcı, şu anda ABD ve AB'de ve bunların kontrolü altındaki kurumlarda alevlenen Rusya karşıtı histeriye katkıda bulunmaya karar vermiştir. Emrin zamanlaması ve sanıkların seçimi, UCM'nin Batı'nın elinde itaatkâr bir araç olduğunu ve öyle olmaya devam ettiğini açıkça göstermektedir. UCM açısından ABD ve İngiltere'nin Afganistan ve Irak'ta işlediği apaçık suçların araştırılmasına gerek yoktur... Mahkeme hâlâ IŞİD suçlarıyla ilgilenmemektedir. Rusya Federasyonu'nun UCM'nin Roma Statüsü'ne taraf olmadığını ve UCM ile iş birliği yapmak zorunda olmadığını hatırlatmak isteriz. Bu yapının Rusya ve Güney Osetya toprakları veya vatandaşları üzerinde herhangi bir tasarrufu bulunmamaktadır. Ancak bu kurumun işleyişini yakından takip etmeye devam edeceğiz.” (Zakharova, 2022).

Putin'i tutuklama kararı sonrası Rusya, UCM'ye bir misilleme olarak Khan ve Hofmansk'i de içeren birçok UCM personeli hakkında ceza davası açmış ve arananlar listesine koymuştur (Trevelyan, 2023; TASS, 2023c). Khan'ın tehdit edildiğini açıklamasıyla birlikte UCM savcısının güvenliği konusundaki endişeler artmıştır. Rusya'nın eski devlet başkanı ve günümüzde Güvenlik Konseyi üyesi Dmitry Medvedev'in tehdidi oldukça dikkat çekicidir: “Kuzey Denizi'ndeki bir Rus

gemisinden Lahey adliyesine hipersonik bir füzenin ateşlendiğini hayal etmek oldukça mümkün. Herkes 'Tanrı'nın ve roketlerin altında yürüyor. Gökyüzüne dikkatli bakın...' (Jochecová, 2023).

Kremlin için Putin hakkında verilen UCM kararı, Batı'nın Rusya'nın içişlerine müdahalesi, Rusya'nın prestijine ve onuruna bir saldırdır. Rusya'nın Ukrayna anlatısı ile Ukrayna ve Batı'nın anlatıları arasındaki farklılık karşı tarafın eylemlerine farklı anlamlar yüklemelerini ve uluslararası hukukun uygulanışını farklı yorumlamalarını beraberinde getirmektedir. Ukraynalı çocukların ülkelerinden götürülmeleri hadisesi, Ukrayna'daki savaşa bakıştaki derin farklılığın bir sonucu olarak görülebilir.

Son dönemde Rusya Küresel Güney kavramının yerine Dünya Çoğunluğu'nu (The World Majority) kullanmaktadır (Stent, 2024). Kremlin'e göre Rusya Batı emperyalizmine karşı Dünya Çoğunluğu'nun çıkarlarını savunmaktadır. Batı ile ilişkileri gerileyen Kremlin gelişmekte olan ülkeler ile ilişkisine daha fazla ağırlık vermektedir. Yeni Delhi'de gerçekleştirilen G20 Zirvesi Bildirisi, Rusya'nın kendi bakış açısını savunmak konusundaki başarısını göstermekteydi. 2022 yılında Endonezya'da gerçekleşen zirvede Rusya'ya karşı daha eleştirel ifadeler kullanılmışken, bu zirvede Rusya istediğini almıştı. Zirve bildirisi Ukrayna'daki gelişmeleri bir Rus saldırısı olarak görmeyen ve Rusya'yı suçlamayan bir dile sahipti. Böylelikle Kremlin uluslararası siyasette gelişmekte olan devletlerin desteğiyle saldırgan devlet imajının küresel olarak kabul görmemesini sağlamayı başarabildi. Hindistan Dışişleri Bakanı Jaishankar'ın Ukrayna'daki savaş ile ilgili olarak söyledikleri de bu durumu destekler niteliktedir: "Bugün bu [Ukrayna'daki savaş] oldukça kutuplaştırıcı bir konu ve bu konuda birden fazla görüşün olduğu bir gerçek." (Foy vd., 2023). Türkiye de Ukrayna'daki savaş konusunda benzer bir yaklaşıma sahiptir. Ankara her ne kadar Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü desteklese de Rusya'yı tek suçlu olarak görmemekte, Putin'e güvenilir bir lider olarak yaklaşıma devam etmektedir (Euronews, 2022). Rusya'nın dış politika anlatısının Batı harici dünyada göreceği kabul, Moskova'nın uluslararası siyasetteki yeri açısından önemlidir.

Sonuç

Rus ordusunun Ukrayna topraklarındaki işgaline rağmen Kremlin'in uluslararası hukukun önemine yaptığı vurguda herhangi bir değişiklik olmamıştır. Son on yılda Ukrayna'daki kriz derinleşirken Kremlin tutarlı bir şekilde kendi tarih ve uluslararası hukuk yorumunu savunmaya devam etmiştir. Rusya komşusuna karşı saldırgan ve yayılcı dış politika tercihlerini Batı hegemonyası ve tek taraflılığı karşısında meşru müdafaa olarak anlatmaktadır. Rusya Kırım'ın ilhakını self-determinasyon, 2022'deki savaşı terörle ve neo-Nazilerle mücadele, Ukrayna topraklarındaki işgal ve askeri varlığını ise koruma sorumluluğu ile açıklamaktadır. Kremlin anlatısının uluslararası siyasetteki ağırlığı uluslararası hukukun bölgeselliği anlayışının güçlenmesine, Ukrayna'daki savaşın normalleşmesine, Ukrayna topraklarının ilhakının meşrulaşmasına ve elbette Putin hakkındaki tutuklama kararının gayri-hukuki siyasi bir hamle olarak anlaşılmasına yardımcı olmaktadır.

Rusya için Ukrayna'daki savaş sadece askerî değil aynı zamanda normatiftir.

UCM'nin Putin'i tutuklama kararı Rus liderin küresel siyasetteki rolüne bir darbe olarak görülebilirken, Kremlin tarafından dillendirilen UCM'nin neo-kolonyalist Batı'nın bir aracı olduğu iddiası hem kararın hukukiliğini sorgulamakta hem de bir uluslararası sistem eleştirisi getirmektedir. Kremlin'e göre var olan uluslararası hukuk düzeni Avrupa'nın ve Kuzey Amerika'nın ayrıcalıklı konumunu sürdürmeye hizmet ettiği için uluslararası hukuk, Batı ve diğerleri arasında bir bakıma çatışma alanı olarak görülebilir. UCM gibi Batı merkezli yapılar uluslararası hukuk normlarını Batı kültürel kodları ile yorumladığı için Batı'nın ayrıcalıklı konumunu sürdürmesine yardımcıdır. Kremlin'in Ukrayna'daki savaş ve UCM kararına karşı tepkisini uluslararası sistem tartışmaları üzerinden vermesi ve "Batı merkezli olmayan yeni bir dünya kuruluyor" söylemi bu tabloda daha anlamlı gözükmektedir.

Rusya'nın 2014'ten itibaren takip ettiği Ukrayna politikası, uluslararası hukuk normları üzerine tartışmaları alevlendirmiştir. Kremlin, uluslararası hukuku dış politika aracı olarak kullanmakta ve revizyonist bir yaklaşım benimsemektedir. Self-determinasyon ve insani müdahale kavramlarını stratejik şekilde yorumlayan Rusya, Batı'nın hukuku tekellediğini savunarak, çok sesli bir anlayış öne sürmektedir. Rusya, BM çerçevesinde kalırken kendi normatif alanını oluşturmayı hedeflemekte ve kültürel faktörleri hukuki söylemine entegre etmektedir. UCM'nin Putin hakkındaki kararı, Rusya ile Batı arasındaki normatif mücadelenin bir yansıması olup, Rus söyleminde çok merkezli ve adil bir dünya düzeni mücadelesine bağlanmaktadır.

Kremlin ve UCM'nin açıklamaları farklı uluslararası hukuk perspektiflerine dayanmaktadır. UCM'nin değerlendirmesinde tarihî haklar, dış politika davranışı için bir meşruiyet sebebi değildir. En önemlisi UCM, Ukrayna'yı egemen bir devlet olarak ele alırken Rus bakış açısına göre hem tarihî olarak hem de günümüzdeki yönetimi itibarıyla bu devletin egemenliği tartışmalıdır. UCM, Rusya'yı diğer devletlerden farklı görmezken Rusya eski Sovyet alanında özel hakları olduğu iddiasındadır. Benzer kavramları kullanmakla birlikte Batı ve UCM ile Moskova uluslararası hukuka farklı pencerelerden bakmaktadır. UCM'nin Putin tutuklama kararı sonrasındaki söylemlere bakıldığında uluslararası hukukun devletleri aynı idealler etrafında birleştirmek yerine yeni bir rekabet alanına dönüştüğü görülmektedir. Tutuklama kararının pratiğe uygulanması yakın dönemde mümkün gözükmemekle birlikte Rusya'nın Batı'nın merkezinde olduğu modern uluslararası sistemin saygın bir parçası olmadığı düşüncesi güçlenmiştir.

Kaynakça

- Al Jazeera (2024). How US Politicians Responded to Netanyahu's ICC Arrest Warrant. 21 Kasım 2024, <https://www.aljazeera.com/news/2024/11/21/how-us-politicians-responded-to-netanyahus-icc-arrest-warrant/> Erişim: 12.12.2024.
- Allison, R. (2014). Russian 'Deniable' Intervention in Ukraine: How and Why Russia Broke the Rules. *International Affairs*, 90(6), 1255-1297.

- Allison, R. (2020). Russian Revisionism, Legal Discourse and the 'Rules-Based' International Order. *Europe-Asia Studies*, 72(6), 976-995.
- Allison, R. (2024). Russia's Case for War against Ukraine: Legal Claims, Political Rhetoric, and Instrumentality in a Fracturing International Order. *Problems of Post-Communism*, 71(3), 271-282.
- Bartlett, K. (2023). South Africa Says Putin Not Attending BRICS Summit. <https://www.voanews.com/a/south-africa-says-putin-not-attending-brics-summit-/7187281.html/> Erişim: 09.09.2024.
- Birdsall, A. (2010). The "Monster That We Need to Slay"? Global Governance, the United States, and the International Criminal Court. K. Mills ve K. Stiles (Ed.). *Understanding Global Cooperation*, Leiden: Brill-Nijhoff, 302-322.
- Birleşmiş Milletler (2023). Secretary-General's remarks to the Security Council debate on "Upholding the Purposes and Principles of the UN Charter through Effective Multilateralism: Maintenance of Peace and Security of Ukraine". <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2023-09-20/secretary-generals-remarks-the-security-council-debate-upholding-the-purposes-and-principles-of-the-un-charter-through-effective-multilateralism-maintenance-of-peace/> Erişim: 15.10.2024.
- Comerford, R. (2024). Putin Welcomed in Mongolia despite ICC Arrest Warrant. BBC, <https://www.bbc.com/news/articles/cwy527yex0no/> Erişim: 15.12.2024.
- Euronews (2022). Erdoğan: Rusya- Ukrayna Savaşında Batı'nın takındığı tahrik tavrını doğru bulmuyorum. <https://tr.euronews.com/2022/09/07/erdogan-rusya-ukrayna-savasinda-batinin-takindigi-tahrik-tavrini-dogru-bulmuyorum/> Erişim: 30.03.2025.
- Fabry, M. (2018). Whose International Law? Legal Clashes in the Ukrainian Crisis. R. Birchfield ve A. Young (Ed.). *Triangular Diplomacy among the United States, the European Union, and the Russian Federation*, Londra: Palgrave Macmillan, 169-188.
- Foy, H. vd.. (2023). G20 Statement drops Reference to Russia Aggression 'against' Ukraine. 9 Eylül 2023. <https://www.ft.com/content/af2cf577-9295-4b56-92ce-263abe202c43/> Erişim: 17.09.2024.
- Grant, T. D. (2015). *Aggression against Ukraine: Territory, Responsibility and International Law*. Basingstoke: Palgrave.
- Hansen, T.O. (2020). The Role of Great Powers within the Court. *International Criminal Court in Crisis? Conference*, The Danish Foreign Policy Society & University of Southern Denmark.
- Jochecová, K. (2023). Russia Blasts Back at ICC over Putin Arrest Warrant. <https://www.politico.eu/article/putin-russia-icc-criminal-case-moscow-ukraine-war/> Erişim: 07.09.2024.
- Khan, K. (2023). Statement by Prosecutor Karim A. A. Khan KC on the Issuance of Arrest Warrants against President Vladimir Putin and Ms Maria Lvova-Belova. <https://www.icc-cpi.int/news/statement-prosecutor-karim-khan->

- kc-issuance-arrest-warrants-against-president-vladimir-putin/ Erişim: 12.09.2024.
- Klobucista, C. ve Ferragamo, M. (2024). The Role of the ICC. Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/background/role-icc#chapter-title-01/> Erişim: 22.11.2024.
- Lavrov, S. (2023a). Genuine Multilateralism and Diplomacy vs Rules-Based Order. *Russia in Global Affairs*, 21(3), 104-113.
- Lavrov, S. (2023b). Foreign Minister Sergey Lavrov's video address to the participants in the session of the 11th St Petersburg International Legal Forum 'Foundations of the international legal order vs the "Rules-based Order": The Future of International Law, https://mid.ru/en/foreign_policy/news/1869816/ 18.11.2024
- Mälksoo, L. (2021). Post-Soviet Eurasia, Uti Possidetis and the Clash Between Universal and Russian-Led Regional Understandings of International Law. *New York University Journal of International Law and Politics*, 53(3), 787-822.
- Mälksoo, L. (2015). *Russian Approaches to International Law*. Oxford: Oxford University Press.
- Marchuk, I. ve Wanigasuriya, A. (2022). The ICC and the Russia-Ukraine War. *Insights* 26(4), 1-6.
- NV (2023). Zelenskiy: Posle ordera na arest Putin boitsya yezdit dalše Gelendjika, <https://nv.ua/ukraine/politics/putin-boitsya-uezhat-dalshe-gelendzhika-posle-ordera-na-arest-mus-zelenskiy-50350450.html/> Erişim: 09.09.2024.
- Paust, J. (2013). The US and the ICC: No More Excuses. *Washington University Global Studies Law Review*, 12, 563-585.
- Putin, V. (2021). On the Historical Unity of Russians and Ukrainians, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/66181/> Erişim: 12.10.2024.
- Putin, V. (2022a). Address by the President of the Russian Federation, <http://www.en.kremlin.ru/events/president/news/67828/> Erişim: 5 Mart 2025.
- Putin, V. (2022b). Address by the President of the Russian Federation, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67843/> Erişim: 12.10.2024.
- Putin, V. (2024). Expanded Meeting of the Defence Ministry Board, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/75887/> Erişim: 5 Mart 2025.
- Remler, Ph. (2020). *Russia at the United Nations: Law, Sovereignty, and Legitimacy*. Washington DC, Carnegie Endowment for International Peace.
- Reuters (2023a). Putin would not be Arrested in 2024 Brazil G20 Meeting, Lula says. <https://www.reuters.com/world/lula-says-putin-would-not-be-arrested-2024-brazil-g20-meeting-2023-09-10/> Erişim: 12.09.2024.
- Reuters (2023b). Lula Rows Back from Comments that Brazil would not Arrest Putin. <https://www.reuters.com/world/up-brazils-judiciary-decide-putin-arrest-if-he-visits-brazil-lula-2023-09-11/> Erişim: 13.09.2024.

- Romanova, T. (2018). Russias's Neo-revisionalist Challenge to the Liberal International Order. *The International Inspector*, 53(1), 76-91.
- Roselle, L. (2017). Strategic Narratives and Alliances: The Cases of Intervention in Libya (2011) and Economic Sanctions against Russia (2014). *Politics and Governance*, 5(3), 99-110.
- Rus Dışişleri Bakanlığı (2009). Statement by Russian MFA Spokesman Andrei Nesterenko Regarding the Issuance by International Criminal Court of an Arrest Warrant against Sudanese President Omar al-Bashir. <https://www.mid.ru/en/maps/sd/1670514/> Erişim: 10.05.2024.
- Rus Dışişleri Bakanlığı (2024). Problems of Legality of the International Criminal Court (opinion of the International Law Advisory Board under the Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation). https://mid.ru/en/foreign_policy/legal_problems_of_international_cooperation/1949021/ Erişim: 05.01.2025.
- Sakwa, R. (2017). *Russia against the Rest. The Post-Cold War Crisis of World Order*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Stent, A. (2024). Russia, the West and the 'World Majority'. <https://www.russiamatters.org/analysis/russia-west-and-world-majority/> Erişim: 12.02.2024.
- Stromseth, J. (2018). The United States and the International Criminal Court: Why Undermining the ICC Undercuts US Interests. *Georgia Journal of International & Comparative Law*, 47(1), 639-660.
- Surkov, V. (2006). *Natsionalizatsiya buduşçego. Suverennaya demokratiya ot idei k doctrine*. Moskova: Evropa, 27-44.
- TASS (2022). Putin obyavil o načale voennoy operatsii na Ukraine. <https://tass.ru/politika/13825671/> Erişim: 10.10.2024.
- TASS (2023a). Russia slams ICC's warrant for Putin's arrest 'null and void' — Kremlin. <https://tass.com/politics/1590501/> Erişim: 07.09.2024.
- TASS (2023b). Putin accepts Xi Jinping's invitation to visit China for Belt and Road Forum. <https://tass.com/politics/1677809/> Erişim: 30.03.2025.
- TASS (2023c). Russian Interior Ministry puts ICC president, vice-president, judge on wanted list. <https://tass.com/society/1680079/> Erişim: 25.09.2024.
- Trenin, D. (2024). The War and the World: How the Ukraine War has Changed the World and Keeps Changing it. <https://russiancouncil.ru/en/analytics-and-comments/comments/the-war-and-the-world-how-the-ukraine-war-has-changed-the-world-and-keeps-changing-it/> Erişim: 11.11.2024.
- Trevelyan, M. (2023) Russia defies Putin arrest warrant by opening its own case against ICC. <https://www.reuters.com/world/europe/russia-opens-criminal-case-against-icc-judges-prosecutor-over-putin-arrest-2023-03-20/> Erişim: 07.09.2024.
- UCM (2014). Declaration of Ukraine for the Recognition of Jurisdiction. <https://www.icccpi.int/sites/default/files/itemsDocuments/997/declarationRecognitionJurisdiction09-04-2014.pdf> Erişim: 12.10.2024.

- UCM (2015). Declaration of the Minister for Foreign Affairs of Ukraine. https://www.icccpi.int/sites/default/files/iccdocs/other/Ukraine_Art_12-3_declaration_08092015.pdf#search=ukraine/ Erişim: 12.10.2024.
- UCM (2016). Report on Preliminary Examination Activities. https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/iccdocs/otp/161114-otp-rep-PE_ENG.pdf/ Erişim: 16.10.2024.
- UCM (2019). Statement of the Prosecutor on the Conclusion of the Preliminary Examination in the Situation in Ukraine. <https://www.icc-cpi.int/news/statement-prosecutor-fatou-bensouda-conclusion-preliminary-examination-situation-ukraine/> Erişim: 15.10.2024.
- UCM (2022). Statement of ICC Prosecutor Karim A.A. Khan QC on the Situation in Ukraine: Receipt of Referrals from 39 States Parties and the Opening of an Investigation. <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-situation-ukraine-receipt-referrals-39-states/> Erişim: 15.10.2024.
- UCM (2023). Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova. <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and/> Erişim: 30.03.2025.
- UCM (2024a). Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Sergei Ivanovich Kobylash and Viktor Nikolayevich Sokolov. <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-sergei-ivanovich-kobylash-and/> Erişim: 20.10.2024.
- UCM (2024b). Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Sergei Kuzhugetovich Shoigu and Valery Vasilyevich Gerasimov. <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-sergei-kuzhugetovich-shoigu-and/> Erişim: 22.11.2024.
- Zakharova, M. (2022). Comment by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova on statements by International Criminal Court Prosecutor Karim Khan. https://mid.ru/en/foreign_policy/news/1805840/ Erişim: 30.03.2025.